

Magyarország a trianoni békeszerződés értelmében kijelölt határainak hossza 2266 km volt. Ez a határvonal a területvisszacsatolások után 1225 km-rel, 54 %-kal növekedett.¹

Magyarország határait a II. világháború után ismét megváltoztatták. Az 1947. február 10-én aláírt párizsi békében Magyarország elvesztette az I. és II. bécsi döntés során visszacsatolt területeket, Felvidéket, Észak-Erdélyt, valamint Kárpátalját és Délvidéket. A békeszerződés vissza állította Magyarország 1938. január 1-jei határait kisebb módosításokkal.² Ez maga után vonta azt, hogy a műszaki munkálatoknál nemcsak egyszerűen rekonstruálták az eredeti állapotot, hanem az adott politika és gazdasági helyzet által diktált szempontokat is figyelembe kellett venni.³

A jogi alapot az 1947. évi párizsi békeszerződés 1. cikke adta meg, amely megerősítette a trianoni békediktátum határokat kijelölő cikkelyeit, illetve az ezek alapján felállított határmegállapító bizottságok által lérehozott határdokumentumokat.

A határmegállapítás pénzügyi feltételei

A II. világháború után 1945-ben és 1946-ban nem volt rendszeres és teljes költségvetés. 1946. augusztus 1-én bevezették a forintot, a szilárd fizetőeszköz a tervezhetőség egyik előfeltétele volt.⁴ 1947-ben már sikerült részletes költségvetést terjeszteni az országgyűlés elé.⁵ A pénzügyi tervezésnél is az volt a legfontosabb kérdés, ami a műszaki munkálatokat is meghatározta, azaz a helyzet felmérése továbbá a helyreállítás tárgyi és személyi feltételei költségeinek tervezése. Ezen belül fő szempont volt, hogy miként lehet csökkenteni a kiadásokat. A szakemberek azt javasolták, hogy a határ helyreállítással járó költségek viselésének témáját, a költségeknek a szomszédos államokkal való közös viselése, illetve egy részüknek Magyarország jóvátételi számlája írása szempontjából célszerű tanulmányozni. 1947-ben a trianoni határmegállapítás idején felmerült dologi kiadásokat 600 000 aranykoronára becsülték.⁶

A határ helyreállítási munkálatok költségvetésének elkészítésével egyidejűleg intézkedtek a határjelekben esett károk és hiányok megállapítására is. Ezt a munkát az általános háromszögelési munkálatok keretén belül végezték el, az Állami Földmérés Hivatal pénzügyi keretének terhére.⁷

Az országgyűlés – tekintettel az 1947-ben meginduló redemarkációs munkálatok előkészítésére, a szükséges kiadások fedezésére – a költségvetésben⁸ rendkívüli- átmeneti kiadások tétel alatt a pénzügyminisztérium földadó-nyilvántartás és állami földmérésnél az országhatár kijelölésének előkészítésére 300 000 Ft-t hitelkeretet állapított meg.⁹ Ez a hitelkeret fedezete az előkészítő munkák költségein kívül az úgynevezett pozsonyi hídfő körüli új határ megállapításának és kijelölésének költségeit is.

A Gazdasági Főtanács a PM. előterjesztésére a Magyarország-Csehszlovákia és Magyarország-Románia között létesült megállapodás szerint a két-két ország között húzódó határvonal rendezésére a határvonalon a háromszögelési alaphálózat helyreállítására, valamint az elpusztult vagy megrongálódott határkövek újjakal pótlására a „XIV. fejezetben a PM 2. Földadónyilvántartás és Állami Földmérés, II. Állami Földmérés” tétel alatt a „Rendkívüli kiadások-Átmeneti kiadások” 3. rovatban „Ország-határ kijelölésének előkészítésére” elnevezésű rovaton 700 000 Ft. póthitel engedélyezését javasolta. Amiből augusztusban 80 000 Ft, szeptember–decemberben pedig a havi pótl- és rendkívüli hitelek között engedélyezendő összeg vehető igénybe.¹⁰

Közben megállapodás született Magyarország és Csehszlovákia, Magyarország és Románia között, hogy a két-két ország között fennálló határvonalat rendezzék, a határvonalakon elpusztult, megrongált határköveket újjakal pótolják és kijavítják. A műszaki személyzetnek a határ helyreállítási munkálatokhoz való kiküldését és a szükséges külföldi kiküldetéseket is a MT engedélyezte. Az indoklás az volt, hogy a felsorolt és az előkészítő munkálatokat túlhaladó helyreállítási munkák fedezésére az 1947/48. évi költségvetésben megállapított hitelkeret megfelelő hányada 1948. évi augusztus 1-től kezdődőleg az év végéig már nem volt elegendő. Mind a román, mind a csehszlovák határszakaszon a megállapodás szerint az 1948-ban az összes munkálatoknak mintegy $\frac{1}{4}$ része végzendő el. Az költség-előirányzat ennek az $\frac{1}{4}$ résznek az elvégzésére vonatkozott. A teljes munka költsége így kimutatott, kereken 716 000 Ft-nak négyszeresére, mintegy 2 864 000 Ft-ra tehető. Ezért ebből az összegből az 1948. év folyamán 716 000 Ft-t terveztek.¹¹ Decemberben 100 000 Ft póthitelt kértek. Tekintettel a román és csehszlovák határszakasz állandósításához szükséges kövek árának – a versenytárgyalás alapján megállapított és a zsűri által elfogadott, határidőhöz kötött – kifizetésére a kövek helyszíni szállítási költségeire. Valamint a csehszlovák határszakasznak az Aggtelek–Domic a cseppkőbarlangban való megállapítására amely hosszadalmas felmérési munkával és így tetemes kiküldetési és napszámos költséggel járt.

A határkijelölés szervezeti keretei

A II. világháború folyamán Magyarország határvonalának megjelölése egyrészt háborús cselekmények, másrészt pedig természeti behatások következtében több helyen megsérült. Így az volt a feladat, hogy a szomszédos országokkal egyetértésben olyan vegyes bizottságokat létesítsenek, amelyek az eredeti határvonalat régi állapotában, egyértelműen megjelölve helyreállítják. Ezért – tekintettel a költségek minimalizálására – az országhatár műszaki helyreállítására részletes műszaki tervet és végrehajtási utasítást kellett kidolgozni a trianoni iratanyag műszaki adatainak felhasználásával és kiértékelésével.

A pénzügyminisztérium részéről kijelölt műszaki szakértők, HAZAY István egyetemi tanár, az Állami Földmérési Hivatal vezetőjének irányításával – aki egyben a határrekonstrukciót előkészítő műszaki munkálatok központi irányítását is ellátta – megkezdték a trianoni Határmegállapító Központ és a 4 Határmegállapító Bizottság műszaki vonatkozású iratainak átnézését és kiértékelését a küszöbön álló műszaki határrekonstrukció céljaira.¹²

Első feladatuk a terület visszacsatolás idején, illetve a háborús események folytán a trianoni határjelekben keletkezett hiányok pontos megállapítása, a műszaki adatok összegyűjtése és kiértékelése volt. A magyar politikai vezetés fontosnak tartotta – tekintettel a hároméves terv zavartalan keresztülvitelének biztosításához fűződő általános kormányzati érdekekre – hogy a takarékoság és gazdaságosság elve a határkijelölés végrehajtásánál is a lehető legmesszebbmenő mértékben érvényesüljön. Azért, hogy a határ helyreállítás kiadásai (határkövek, napszám stb.) legalább hozzávetőlegesen kiszámíthatók legyenek – a folyamatban lévő földreformmal kapcsolatos földmérési munkálatok előrehaladásának helyszíni ellenőrzésével egybekapcsolva – az egyes földmérési felügyelőségek vezetői utasítást kaptak, hogy a hiányzó határjeleket összeírják. Így az állami határjelekben keletkezett hiányok előzetes becslésszerű megállapítása külön műszaki apparátus és költség nélkül megoldható volt.¹³

Az Állami Földmérési Hivatal Országhatárt Rendező és Kijelölő Kirendeltsége 1947. május 15-én kezdte meg a munkáját a Miniszterelnökség I. ker. Úri utca 54–56. szám alatt.¹⁴

A bizalmas jellegű helyszíni vizsgálat során megállapították, hogy a csehszlovák szakaszon kb 2 250 határkö hiányzik. A helyszíni vizsgálat során megállapították, hogy azokon a határszakaszokon, ahol a határvonalat élő vízfolyás képezi, egyes helyeken a vízfolyás helyét megváltoztatva, a trianoni határ is megváltozott. Bemondás és folyamatos megállapítás szerint egyes helyeken a szomszéd államok a trianoni határtól eltérő vonalat tartanak megszállva. Ezeknek a kérdéseknek a rendezése a későbbiekben államközi tárgyalásokat igényelt. A magyar-csehszlovák határ redemarkálására az 1947. évi Párizsi békeszerződés végrehajtására (pl: békeszerződés I. rész 1. cikk d. pontja alapján) határrendező bizottság alakult, a „Pozsonyi hídfő” átadása és az új határvonal kijelölése magyar-csehszlovák bizottság által. Később egy másik bizottság is megalakult a magyar-csehszlovák határvonal redemarkálása, amely a Magyar-Csehszlovák Vegyes Műszaki Bizottság nevet viselte. Ennek feladatát vette át az Állami Határügyi bizottság, amely 1948–1950 között működött.¹⁵

Hasonló feladatok merültek fel, mint a trianoni békeszerződésben megállapított határvonalakkal kapcsolatban 1921–1925 között. Ezek a feladatok meghaladták az akkor működő Határmegállapító Bizottságok feladatkörét. Ezért a Minisztertanács Állami Határügyi Bizottságot létesített.¹⁶ Az Állami Határügyi Bizottságot hatáskörébe tartozó feladatok: a szomszédos államok megfelelő szerveivel egyetértésben az államhatárok jelzésének felülvizsgálata, a határjelek helyreállításával kapcsolatos dologi és gazdasági jellegű tárgyalások lefolytatása, a természetes határvonulatok esetleges megváltoztatása, az elbirtoklásból adódó problémák letárgyalása, és végül jelentéktelenebb határkiigazítási ügyekben javaslattevés.¹⁷ Az Állami Határügyi Bizottságot a miniszterelnök felügyelete alatt állt. A működésével kapcsolatos személyi és dologi kiadásokat a miniszterelnökség költségvetésében irányozták elő. Az Állami Határügyi Bizottságot elnökét a kormány a miniszterelnök előterjesztésére nevezte ki.¹⁸ Az Állami Határügyi Bizottságot elnökének KISS Rolandot (volt HM államtitkár) rendkívüli követnek és meghatalmazott miniszternek nevezték ki.¹⁹ Az Állami Határügyi Bizottságot az elnökből titkárból, 8 állandó és 8 pótagból állt. A 8 állandó, ill. a 8 pótagot a Miniszterelnökség, a Külügy-, a Belügy-, a Pénzügy-, a Földművelésügyi-, az Igazságügyi-, a Honvédelmi-, és a Közlekedésügyi miniszter előterjesztésére a kormány nevezte ki 1949. januárban. A miniszterelnök 1949 februárban KÖRMENDI Pál min. tanácsost kinevezte az Állami Határügyi Bizottságot titkárává, és így az Állami Határügyi Bizottságot megkezdte érdemi működését. Székelye az V. ker. Báthory u 20. II/1.-ben volt.

A csehszlovák határszakasz esetében a magyar-csehszlovák határvonal egyes szakaszainak rendezésére alakított Magyar-Csehszlovák Vegyesbizottság alakult. A Magyar-Csehszlovák Vegyesbizottság a magyar kormány által kinevezett 4 főből álló magyar és a csehszlovák kormány által kinevezett 3 főnyi csehszlovák tagozatból állt. Mindegyik tagozat egyik tagja annak elnöke volt. A Magyar-Cseh-

szlovák Vegyesbizottság feladata a magyar-csehszlovák határvonal részletes megállapításának megtárgyalása és keresztülvitele volt. Az üléseken szakértőket és segédszemélyzetet (pl: tolmács) igénybe vehettek. A Magyar-Csehszlovák Vegyesbizottság ülészakát a két ország által közösen megállapított helyén tartotta. Az ülés tartamát esetről esetre állapították meg. Akkor, ha a letárgyalandó kérdések sorrendjére vonatkozólag nem történt megegyezés, a sorrendet úgy határozták meg, hogy felváltva tárgyaljanak le egy magyar és egy csehszlovák javaslatot.²⁰ A Magyar-Csehszlovák Vegyesbizottság 1953. július 13-i ülésén kijelölte a határvonalat.²¹

Magyarország északi határánál két nagy változás következett be: Csehszlovákia a Pozsonyi hídfő biztosítására megkapta Dunacsun, Oroszvár és Horvátjárfa községeket és azok kataszteri határukat, valamint létrejött 135 km hosszúságú a magyar-szovjet határ, mert Csehszlovákia „lemondott” Kárpátaljáról Szovjetunió javára.

A magyar -csehszlovák határszakasz redemarkálási munkálatai

A Pozsonyi hídfő határkijelölési munkálataival párhuzamosan indultak meg a csehszlovák határszakasz többi részén a redemarkálási munkálatok. A magyar-csehszlovák államhatár műszaki helyreállítását a két fél által kötött megállapodások és jegyzőkönyvek szabályozták.²²

Így 1948-ban megalakult a Magyar-Csehszlovák Vegyes Műszaki Bizottság, amelynek feladata a magyar-csehszlovák országhatár műszaki helyreállítása volt. A Magyar-Csehszlovák Vegyes Műszaki Bizottság az országhatár helyreállítási munkálatait felosztotta a műszaki munkálatoknak megfelelően szükséges munkanemekre, magát a határt pedig munkaszakaszokra, annak az elvnek a figyelembe vételével, hogy a munkaszakaszok helyreállítási munkái és költségei lehetőleg egyenlők legyenek. Az egyik szakasz helyreállítását a magyar műszaki kirendeltség, a szomszédos szakaszét a csehszlovák műszaki kirendeltség végezte. A Magyar-Csehszlovák Vegyes Műszaki Bizottság kidolgozott egy „Műszaki Utasítást”-t, amely alapján folytak a munkálatok.²³

A csehszlovák határszakaszt 1948. július 15.–1948. augusztus 28. között a Magyar-Csehszlovák Vegyes Műszaki Bizottság bejárta. A bejárás alkalmával megállapították, hogy az országhatár egyes szakaszain olyan változások történtek, amelyek miatt a határvonal ezeken a szakaszokon eredeti helyén nem jelölhető ki. A határ helyreállítási műszaki munkálatai 1949. év őszén befejeződtek.²⁴

A helyreállítás során többféle műszaki munkálatokat végeztek el:

- határvonal mentén lévő elsőrendű háromszögelési pontok felkeresése és azok azonosságának megállapítása;
- elpusztult elsőrendű pontok újbóli meghatározása;
- negyedrendű háromszögelési pontok felkeresése, szükség szerint új pontok meghatározása és kiszámítása;
- a háromszögelési pontoknak 1:200 000 és 1:50 000 ma térképekre való felrakása;
- szükség szerint sokszögelés végrehajtása;
- hiányzó határkövek helyett új kövek rendelése, helyszínre való szállítása és azok elhelyezése a trianoni határleírásai jegyzőkönyvekben megadott koordináták szerint (ha az új követ egyes esetekben a megváltozott terepviszonyok miatt – pl: partbeomlás – a régi helyre elhelyezni nem lehet, akkor az új helyre helyezett határkövek koordinátáinak meghatározása), a régi határkövek ellenőrzése;
- a műszaki adatokban vagy terephelyzetben előállt változásoknak a trianoni határmunkálatokban való keresztülvétele.

A határkövek pótlása (a megállapodás értelmében a hiányzó kövek felét a magyar, felét a csehszlovák állam pótolta). A magyar fél által elhelyezendő kövek beszerzésére a kirendeltség – a vonatkozó rendeleteknek megfelelően – nyilvános versenytárgyalást tartott. A legolcsóbb ajánlattevő telepét a kirendeltség megsejtelte és annak berendezését az esetleges megrendelés teljesítésére alkalmasnak találta. A Közszállítási Szakbizottság úgy határozott 1948. október 22-én, hogy a csehszlovák határszakaszon felállítandó határkövek elkészítésével, mint legolcsóbb ajánlattevőt FALUSY Ferencet kell megbízni, illetve annak 29 749,12 Ft összegű ajánlatát kell elfogadni.²⁵

A Műszaki Utasítás 10. §-a (Vegyes rendelkezések) kimondta, hogy „bármilyen esetben, amikor a határ kijelölése kétséges, a határvonalat kijelölni nem szabad. A kétes vagy vitás határokat államközi megegyezésnek megfelelően kell kijelölni.”²⁶ Így a magyar és csehszlovák műszaki kirendeltségek fellettes hatóságaihoz jelentést tettek és a kérdéses részekre vonatkozó munkákat függőben tartották. A magyar műszaki kirendeltség, amely az Országos Földmérési Intézet 2 főmérnökéből állt, megküldte jelentését az Állami Határkijelölő Bizottságnak. A jelentésből kiderült, hogy a függőben maradt határszakaszok helyreállítási, illetőleg kijelölési problémái olyan természetűek, hogy jónéhány hektárnyi területváltozást igényelnek. Éppen ezért a volt Állami Határkijelölő Bizottságnak a külügyminisztéri-

um bevonásával többször tartott tárcaközi értekezleten kidolgozta a problémák megoldását célzó javaslatát. A külügyminisztérium ezután javaslatot tett a Csehszlovák kormánynak, hogy a szükséges államközi megegyezés megkötésére szolgáló vegyesbizottságot állítsanak fel. A vegyesbizottságot, illetve annak mindkét tagozatát csak 1950 márciusban lehetett összeállítani és így végül is 1951. március 19-én Pozsonyban tárgyalások kezdődtek. A Pozsonyi tárgyaláson elfogadott napirend 10. pontja felölelte az összes problémát. Ezeket a vegyesbizottság tárgyalta és a magyar tagozat kívánságainak megfelelően hozta meg döntéseit.

Amikor azonban a zárójegyzőkönyv megszővegezésére került volna sor, a csehszlovák fél felvetette Csehszlovákia oldalán mutatkozó kb. 30 ha területveszteségre vonatkozó magyar kompenzációs kötelezettséget. Konkrétan a Bodva-patak környéki terület, az ott keresztül haladó vasútvonal és Híd-végárdói állomás átengedését. Az újabb konzultációk után a tárgyalások Budapesten, április 23-án folytattak. Itt a csehszlovák tagozat nyíltan felvetette a gazdasági vonatkozású és nagyobb jelentőségű határkiigazítást igénylő kívánságait. A csehszlovák tagozat módosítani kívánta a Királyhelmecei járás, Strazne község területén átvonuló határt és konkrétan kb. 120 ha magyar terület átengedésére tett javaslatot. Ugyancsak kérték a Trstená és Abaújnádasd községeknél a határvonal kiigazítását, úgy hogy kb. 45 ha került volna Csehszlovákiához.²⁷ A vegyesbizottság magyar tagozata helyszínen megvizsgálta a Bodva környéki kiszögelyést.²⁸

Ezekről a kérdésektől eltekintve más vitás határszakaszok is voltak.²⁹ Az Ipoly mentén a vízfolyás alkotta az országhatárt (mozgó határ). A visszacsatolás időtartama alatt megkezdődött, de már nem fejeződött be az Ipoly szabályozása. A határmenti helyzet az Ipolynál a szerint alakult, ahogyan a munkálatok folytak. Elkészült a kanyarulatot átvágó új meder és a víz már benne folyt. Az új medernek csak egy része készült el, de egyik vége már össze van kötve az Ipolyval. Víz tehát volt már az új mederrészben, de nem folyt, mert a mederrész másik vége még nem érte el az Ipolyt. A víz a régi medrében folyt. A határőrrezeti szervek az új medret országhatár gyanánt kezelték. Az Ipolynál megállapították, hogy a javaslat elfogadása esetén Magyarország 1 hektár és 8650 m²-t veszítene. A többi esetekben a trianoni szerződésben meghatározott módon a régi vízfolyás az országhatár.³⁰

Letkés község mellett (III. szakasz) is folytak szabályozási munkák. Az új medernek Letkés község határában lévő része teljesen elkészült, a csehszlovákiai Ipolyszalka határában tervezett szakasza azonban csak részben készült el. 1945-ben a lakosság a letkési szakaszt az északi végén elzárta, így a víz az Ipoly régi medrében folyik. A határőrrezeti szervek ezt a régi medret tekintették országhatárnak. A helyszíni szemlén az a vélemény alakult ki, hogy ez az eset nem tekinthető változásnak, mert a határvonalat jelző vízfolyás most is az Ipoly természetes medre. Ez a vélemény magyar érdekből előnyös volt. Így ezt a Magyar-Csehszlovák Műszaki Határmegállapító Bizottság csehszlovák tagozata ezt az esetet nem is jelenti felettes hatóságának.

Somoskőújfalu térségében a cigánytelep, az ONCSA-telep és a somoskői bazaltbánya képezett vitás területet. A cigánytelepnél a trianoni határvonal közvetlenül a község belsősege mellett húzódott. A visszacsatolás ideje alatt a község két helyen a határon túl terjeszkedett. Az egyik a VIII. 6/1 határkőnél a határvonal HORVÁTH Béla udvarában az istállón halad keresztül. A terep- és birtokviszonyok miatt az istállót nem lehetett máshová építeni. A másik ház özv. RADICS Károlyné tulajdona volt. A meredek hegyoldalon lévő köves terület mezőgazdasági szempontból teljesen értéktelen. Nincs számottevő értékük a rajta lévő kezdetleges építményeknek sem. „Ezt megfontolva célszerűbbnek látszik az említett családokat megfelelőbb helyre költöztetni. (A két ház tulajdonosát megélhetésük Magyarországhoz kötötte.) Ez esetben 1315 m² terület volna Magyarországhoz csatolandó vélték a bizottság magyar tagjai.

Az ONCSA-telep esetében 1941/42-ben a közjóléti szövetkezet házhelyeknek való területet vett a közlekedési út északi oldalán (amely most csehszlovák terület). Erre 6 házat fel is építettek. Ez volt az ONCSA-telep.³¹ Ezekhez a telepekhez csatlakozó területet (ma szintén Csehszlovákia) ugyancsak házhelyek céljára osztották ki. Néhány ház itt is felépült, a többinek az építése azonban – az országhatár helyzetének újbóli megváltozása miatt – elmaradt. A szóban forgó – Magyarország területére zsákszerűen benyúló – területet a határvonal VIII 7/3 a és VIII 8/7 a határkövek közötti szakasza fogta körül. A házak és házhelyek tulajdonosai magyarországi bányamunkások voltak. Nemcsak munkahelyük kötötte őket Magyarországhoz, hanem a terep is, mert – a telkük mögött lévő meredek hegyoldalon – Csehszlovákia felé vezető, kocsival járható útjuk nem volt. Az országhatár mintegy 700 m hosszú része a községben az utcán haladt át. Ha műszaki szempontból jelölték volna ki az országhatárt, akkor ebben az esetben 12 ha 8560 m² terület került volna Magyarországhoz. Ha a határvonal közvetlenül a házhelyek mellett húzódott volna, akkor a felső házhelysoron nem épülhettek volna házak a határ közelsége miatt. Ebben az esetben az átcsatolandó területet 11 ha 6696 m² lett volna.

A somoskői bazaltbánya 1925-ben nyílt meg és termelése 1938-ban lendült fel, mikor a kibányászott selejt (meddő) anyagot a kitermelés helyének közvetlen közelébe, a trianoni határvonalon húzódó mélyedésbe rakhatták. Ez a főként kődarabokból álló meddő anyag volt, amely 1947-ben mintegy 15–20 m vastag rétegben borította a határvonalat és a trianoni határon 10–20 m-re átnyúlt. A bánya vezetősége szerint az üzem csak akkor lett volna működésben tartható, ha a meddő anyagot továbbra is ebben az irányban helyezhették volna el. Magyar és műszaki szempontból célszerű lett volna a határvonalat a VIII 14 és VIII 15 számú határkö között vezetni. Ez a megoldás hosszú időre kielégíthette volna a bánya helyszükségletét. Így Magyarországhoz 4 ha 8040 m² – mezőgazdaságilag értéktelen leelőt – csatolhattak volna.

A VIII. szakaszon a Gortva-patak a VIII 24/3 és a VIII 24/9 határkö között meredek szűk völgyben haladt. A határvonal a Gortva folyását követte. A völgy Magyarország felőli oldala mozgásban volt. A leomló föld a patakot és a határköveket eltemette, így a határ nem volt szabatosan megjelölhető. Mindkét fél érdeke az volt, hogy ezen a részen az országhatárt csuszamlástól mentes helyen haladjon. A javasolt vonal elfogadása esetén 13 ha 9234 m² erdőterületet kellett volna Magyarországhoz csatolni.

Sátoraljaújhely környékén a Ronyva híd és a hozzácsatlakozó határút és a Ronyva csatorna körül voltak viták. A Ronyva híd és a hozzá csatlakozó határútnál a XIX 8 és XIX 8/1 határkö között régebben fahíd vezetett keresztül a Ronyva patakon. 1948–1949-ben a fahíd helyett, annak magyar oldalán a magyar hatóságok vasbetonhidat építettek. Ennek megfelelően átépült a hozzá vezető országút is. Ezt követően a kövezet útból keletre ágazó földútra (ugyancsak határút) nem a XIX 10 és a XIX 10/1 határkövek érintésével, hanem tőlük mintegy 22 m-rel északra fordultak be a járművek. Ez már régebben is így lehetett, mert a közös határút területéből a magyar oldalon az 1930-as években egy részt elkerítették és gyümölcsfákkal ültettek be. Műszaki szempontból javasolták, hogy az újonnan épített kövezett utat és a keletről beletorkoló földutat határútnak tekintsék. Ebben az esetben Magyarország területére 535 m²-el gyarapodott volna.

A Ronyva csatorna esetében a visszacsatolás időtartama alatt a Ronyvát Sátoraljaújhelytől délkeletre össze akarták kötni a Bodroggal. A csatornának a déli szakasza már elkészült, de még nem kötötték össze a Bodroggal. A nagyméretű csatorna XIX 14/4 és a XIX 15/3a. határkö között ferdén metszette az országhatárt. Magyarország területéből a csatorna által lemetszett 1 ha 5150 m² területre csak Magyarország felől lehet eljutni. Műszaki szempontból az lett volna a legegyszerűbb, ha a Ronyva csatorna említett része lett volna az országhatár egészen a XIX 15/3a határköig, onnan délre pedig változatlanul meghagyták volna a régi határvonalat.³²

A Laca-pataknál a XIX 78 és XIX 79 számú határkö között 1942-ben vízlevezető árkot ástak. Az árok középvonala nem feküdt pontosan az országhatáron. A lakosság az árok középvonalát tekintette országhatárnak. A Magyar-Csehszlovák Műszaki Vegyes Bizottság ezt műszaki szempontból is ezt helyesnek minősítette. Így Magyarország területvesztése 343 m² lett volna.

Az 1950. évi helyszíni munkálatok folyamán újabb olyan szakaszt találtak a mérnökök ahol az országhatárt nem tűzheték ki a békeszerződésben meghatározott helyen. Az Aggtelekről Tornaaljára vezető utat ugyanis a visszacsatolás ideje alatt átépítették. Az átépítés után a határút lényegében a régi helyén maradt, csak a kanyarulatok görbületi sugarának a növelése okozott kisebb eltolódásokat. Műszaki szempontból az lett volna a megoldás, hogy az új utat határútnak minősítik. Így Magyarország 1014 m² területet veszített volna. A határőrizeti szervek az új utat tekintették határútnak.³³

A tárgyalásokon sikerült biztosítani a somoskőújfalusi magyar bánya meddőanyagának hosszú évekre kiterjedő tárolási lehetőségét. Megszüntették a somoskőújfalusi úgynevezett határszakot (ON-CSA-telep) és likvidálták a közelben lévő – közvetlen a határvonal mentén elterülő – régi cigánytelepet. A végleges határvonal kitűzésénél figyelembe vették az Ipoly folyó szabályozása következtében előállott helyzetet. Így teljes egészében magyar területre került a sátoraljaújhelyi Ronyva híd. Megszűnt az eddig nem stabil határvonal a Gortva-patak menti földcsuszamlásos területen.³⁴ Így a Magyar-Csehszlovák Vegyes Műszaki Bizottság 1953. június 13-án végleg megegyezett a határvonal pontos menetéről, és azt jegyzőkönyvben rögzítette.³⁵ Ezután 1952. június 6-án összehasonlították a pozsonyi zárójegyzőkönyvben leírt határvonalakat és a szabályozások során megvalósított kiegészítésekről készült okmányokat. Ennek keretében a határtérképeket és az ahhoz tartozó részletes határleírású jegyzőkönyvek pótfüzeteit hasonlították össze.³⁶ A rendezéssel következtében Magyarországhoz és Csehszlovákiához egyaránt 115 783 hektár terület került.

A redemarkált államhatár határokmányai

Kiindulópontot a trianoni határokmányok képeztek. Ezt egészítették ki a Magyar-Csehszlovák Vegyes Bizottságok jegyzőkönyvei, megállapodásai, és a redemarkációs munkálatok okmányai. Ezek az okmányok képezték a Magyar-Csehszlovák határvonal 1948-ban megkezdett helyreállítási munkálatainak az alapját. Így a határokmányok a határvonalat, a határkövek alakját és méretét, valamint helyzetét (koordináták, irányszögek, törésszögek, távolságok, bemérési méretek) a határkövek megjelölési rendszerét tartalmazták. A határvonal részletes leírását, 20 füzetben és 219 darab 1:2 880, valamint 41 darab 1:5 000 méretarányú térképen rögzítették.

Az 1947. évi békeszerződés redemarkáció munkálatainak végrehajtása során kötött határügyi egyezmények két különböző kategóriába sorolhatók. Az egyik kategóriába olyan egyezmények tartoztak, amelyek rögzítették a szomszédos országok között újból kijelölt országhatár menetét. Ezt egyrészt a helyszínen a határjelek elhelyezésével, másrészt pedig ezen határjelek műszaki okmányokban történő feltüntetésével rögzítették. A másik kategóriába olyan egyezmények tartoztak, amelyeket az államhatár mentén felmerülő problémák rendezése céljából kötöttek.

A magyar-szovjet, magyar-román és magyar-csehszlovák viszonylatban olyan egyezményeket kötöttek, amelyek rögzítették a szomszédos országok között újból kijelölt országhatár menetét. Ezeknél az egyezményeknél az volt az alapelv, hogy miután szabatosan kijelölték a határvonalat, a határjelek sérülése esetén azokat az egyik szerződő fél a másik szerződő fél közreműködésével és ellenőrzésével úgy állította helyre, hogy az mindenben megfeleljen az eredeti állapotnak és így biztosították az országhatár pontos és mindenkor egyértelmű megjelölését. Ezeknél az egyezményeknél a külügyminisztériumnak a végrehajtás ellenőrzése volt a feladata, illetőleg akkor, ha a megsérült és kicserélt határjelekről az előírás szerint új határokmányok készülnek, azokat az eredeti határokmányokhoz kellett csatolnia.

A külügyminisztérium az államközi szerződések megkötésével és az abban foglalt megállapodások végrehajtásával tesz eleget annak a kötelezettségének, amely szerint az országhatár megállapítására és kijelölésére vonatkozó minden olyan ügyben, amelyben az intézkedés vagy a határozat a jogszabályok értelmében más szakminisztériumok hatáskörébe tartozott, a külügyminisztérium járt el, tárgyal és döntött, illetőleg javaslatot tett az országhatárra vonatkozó olyan ügyekben, amelyek törvényhozás útjára tartoztak, vagy amelyekben egyébként a minisztertanács döntése vagy jóváhagyása volt szükséges.

Az 1947. évi párizsi békeszerződés értelmében végzett határkijelölő munkálatok befejezésével, a határokmányok elkészítésével, és ezzel párhuzamosan megkötött határmenti konfliktusok kezelésére szolgáló – a határrendet szabályzó – egyezmények megkötésével kialakultak a mai országhatár szakaszai. Azóta természetesen folyamatosan történtek változások – határkiigazítások, területcserék – viszonyosság alapján kétoldalú szerződésekben rögzítettek.

Jegyzetek:

¹ A határszakaszok megoszlása a következő képet mutatta: az új magyar-szlovák határ 858 km-l az összes határszakasz 25 %-át jelentette, és ideiglenes határjelekkel volt állandósítva. Az 1 031 km román határszakasz az egész határvonal 30 %-át tette ki, itt a határt a demarkációs vonal töltötte be. Szintén a demarkációs vonal töltötte be a határ szerepét a Temesközben, Bánáiban, amely német katonai megszállás alatt volt. Ez 216 km-t, a teljes határvonal 6 %-át jelentette. A közel 600 km hosszú horvát határszakaszt részben a határjelekkel állandósított volt trianoni határ, részben a demarkációs vonalak jellemezték. Ez a határszakasz az egész határvonal 17 %-át jelentette. A nyugati, 432 km hosszú volt osztrák határt az állandósított határjelek jellemezték. A volt osztrák határszakasz 12 %-kal részesedett az össz határvonalból. Ugyancsak az állandósított határjelek jellemezték az ÉK-i kárpátaljai határszakaszt, amely a maga 356 km-vel határaink 10 %-át jelentette.

² 1947/XVIII.tv.

³ - SUBA: Magyarország határainak kijelölése az 1947. évi párizsi békeszerződés alapján. ;

- SUBA: Határkijelölés a Felvidék visszatérése után 1938-1940. ;

- SUBA: A magyarországi határváltozások végrehajtói, a Határmegállapító Bizottságok a XX. században.

⁴ Az átváltási arány szemlélteti legjobban az infláció nagyságát. 1 forint = 400 ezer quadrillió (4×10^{29}) 1946-os sima pengővel, illetve 1 forint = 200 millió adópengő volt (1946. január 1-től az adópengő elszámolási egység volt, párhuzamosan futott a pengővel 1946.július 31-ig.) A forint pénzlábat rendelettel állapították meg. „Egy kg finomarany = 13 200 forinttal, 1 forint = 0, 07575 gramm finomaranyknak felel meg.”

9000/1946. ME. r.

⁵ 1947/XIV. tc.

⁶ A trianoni határ helyreállításával kapcsolatos földmérési és egyéb műszaki munkálatok adminisztratív előkészítése.

MOL.XIX-K-15 - 48.721/1947. - PüM IX. osztály

⁷ A Miniszterelnökség 5982/1947. III. számú átirata a határkijelölés megkezdésére.

MOL XIX-K-15.

⁸ 1948/XIX. tv.

⁹ A költségvetési év 1947. VIII. 1-től 1948. VII. 31-ig tart. 1949. I. 1-től azonos a naptári évvel.

Loc. cit.

¹⁰ Az 1948. november havi pót- és rendkívüli hitelekéről 2617/1948. Gazdasági Főtanács.

MOL XIX-K-15. 1948. XII. 10.

¹¹ Az országhatár helyreállítási költségeinek engedélyezése.

MOL XIX-K-15. 62 889/1948. IX.

¹² Az Állami Földméréstől kijelölt 4 mérnök HAZAY professzor irányításával megkezdte a határkijelölés műszaki előmunkálatait 1947. V. 15-én. A Gazdasági Főtanács, illetőleg a Minisztertanács ezekhez a munkálatokhoz a folyó költségvetési évről 8 000 Ft előirányzat nélküli kiadás igénybevételét engedélyezte.

¹³ IX. osztály A trianoni határok helyreállításával kapcsolatos földmérési és egyéb műszaki munkálatok adminisztratív előkészítése.

XIX-K-15. 48.721/1947.

¹⁴ A kirendeltség vezetője: dr. HAZAY István min. osztályfőnök, helyettese: BONK Árpád ny. miniszteri tanácsos, beosztottak: dr. MAJAY Péter műszaki főtanácsos, HIDVÉGHY Gyula műszaki tanácsos és SCHMIDT Béla főmérnök, továbbá a helyszíni munkálatokra szükség szerint esetenként kirendelt műszaki személyzet. A kirendeltség munkájával kapcsolatban gyakran felmerülő jogi kérdésekben dr. OSZVALD György ny. min. osztályfőnök állt a kirendeltség rendelkezésére, aki határügyi kérdésekkel már negyven éve foglalkozott.

Állami Földmérés Országhatárt Rendező és Kijelölő Kirendeltségének jelentése a kirendeltség működéséről 1947-ről.

MOL. XIX-K-15 .61.339.

¹⁵ A magyar-szovjet határ redemarkációs munkálatait egy Magyar-Szovjet vegyesbizottság irányította. A magyar-román határszakaszon először a X. számú magyar-román bizottság foglalkozott a hiányzó határkövek pótlásával.

¹⁶ Kormányrendelet intézkedett az Állami Határügyi Bizottságról. A rendelet szerint: „Az országhatár megállapítására és kijelölésére vonatkozó minden olyan ügyben, amelyben az intézkedés, vagy a határozat a jelen rendelet hatálybalépésekor fennállott jogszabályok értelmében egy vagy több szakminiszter hatáskörébe tartozott, az alábbiakban szabályozott Állami Határügyi Bizottság jár el, tárgyal és dönt. A "bizottság tesz javaslatot továbbá az országhatárra vonatkozó olyan ügyekben, amelyek törvényhozás útjára tartoznak, vagy amelyekben egyébként a minisztertanács döntése, vagy jóváhagyása szükséges. 12 030/1948. Korm. r. ; 12 340/1948. Korm. r.

¹⁷ Minisztertanácsi előterjesztés 1948. VII. 22-én.

MOL XIX-A- 83a-246. 12 jkv.-1948 Miniszterelnökség 7346/1948.

¹⁸ az Állami Határügyi Bizottságról szóló 12 030/1948.korm.r. módosítási javaslatának előterjesztése a Minisztertanács számára (12 340/1948. ME. r.)

MOL XIX-A- 83a-266. 12 jkv.-1948.

¹⁹ „Kiss Roland 1888-ban született Budapesten. Iskolai végzettsége: jogi alapvizsga. 1907-ben lépett állami szolgálatba. 1919. augusztus 1-től 1945. április 1-ig azonban nem fejtett ki hivatali tevékenységet. A felszabadulás után rehabilitálták. A munkásmozgalomban 1917. áprilisa óta megszakítás nélkül részt vesz. Jelenleg honvédelmi államtitkár.” írta róla RAJK László 1948. dec. 9-én. MOL XIX-A- 83a-266. 12 jkv.-1948 - KÜM 7372/1.-1948.

²⁰ A magyar tagozat azt javasolta, hogy a "Vegyesbizottság" szó elé a "határügyi" szó kerüljön és azt, "ülés" szót „ülésszak” szóval helyettesítsék. Az utóbbi indítványt elfogadták, azonban a "határügyi" szót nem kapcsolták a Vegyesbizottság fogalmához. Magyar-Csehszlovák Vegyesbizottság 1951. március 19–20-i ülés jkv-e.

MOL-XIX-J-1-j-Cseh-29/h- 00634-1951.

²¹ Magyar-Csehszlovák Vegyesbizottság Zárójegyzőkönyve a határvonal kijelöléséről.

MOL XIX-J-1-k-Cseh-29/h-00636-1951.

²² Jegyzőkönyvek:

- 1948. január 21. **Dunacsuny:** A magyar-csehszlovák határ helyreállításával kapcsolatban a következőkben állapodtak meg: A magyar-csehszlovák államhatárnak a Dunától keletre húzódó vonalát három szakaszra osztják, a szakaszok bejárását mindkét részből 1 mérnök, 1 műszaki tisztviselő és szükség szerint 1–2 munkás végzi. A bejárásról jegyzőkönyvet vezetnek, amelyben feltüntetik a határvonal hiányosságait. A bejárás munkáját 3–4 hétre irányozzák elő. A magyar és csehszlovák műszaki csoport a bejárást együtt végzi. A hiányzó köveket mindegyik fél külön rendeli meg az 1928. év nov. 14-én kelt megállapodásban részletezett szakaszbeosztás szerint. A hiányzó határkövek pótlása 1948. aug. 1-jén kezdődik. Az elhelyezett új határkövek tengerszint feletti magasságát nem kell meghatározni. Minden technikai munkáról feljegyzést kell készíteni.

- 1948. június 3. **Rajka:** Megállapodás létesült mindkét fél műszaki személyzetének határátlépése biztosítására.

- 1948. július 9. **Pozsony:** Megállapodás létesült a határvonal munkaszakaszainak megállapítása, valamint a munkálatok megkezdésének időpontjára vonatkozólag.

- 1948. szeptember 3. **Győr:** A határvonal bejárásáról tett bejelentések tudomásulvétele után megállapodás létesült a határvonal helyreállításának korábbi munkaterve tekintetében.

- 1948. november 9. **Pozsony:** A határmunkálatok műszaki végrehajtására vonatkozó és a magyar részből előterjesztett műszaki utasítás tervezetét tárgyalták le és megállapodás létesült annak végleges szövegében. Megállapodás létesült továbbá a folyamatban lévő határmunkák 1948. évben történő befejezése, illetőleg megszakítása időpontjában, végül az Aggtelek–Domica közötti cseppkőbarlangban a határvonal kijelölése tárgyában.

- 1948. december 13. **Domica:** A magyar és csehszlovák műszaki bizottság bejárta az Aggtelek–Domica-i cseppkőbarlangot és megállapodtak a munkálatok menetében.

- 1948. december 20. **Győr:** Megállapodás létesült az 1949. évben végzendő munkálatokhoz szükséges határátlépési igazolványok mindkét részből kiállítása tárgyában. XIX-K-15 szám nélküli kimutatás a jegyzőkönyvekről.

²³ A „*Műszaki Utasítás*”-t a magyar kormány 1949. április 22-én tartott Minisztertanácsi ülésén jóváhagyta.

MOL XIX-A- 83a-1949.

²⁴ A *Műszaki Utasítás* 10. §-a (Vegyes rendelkezések) kimondja, hogy „bármilyen esetben, amikor a határ kijelölése kétséges, a határvonalat kijelölni nem szabad. A kétes vagy vitás határokat államközi megegyezésnek megfelelően kell kijelölni.”

Loc. cit.

²⁵ Noha a legolcsóbb ajánlat végösszege csak 29 749.- Ft, a kirendeltség az ajánlatokról készített kimutatásokat szakbizottság elé való bocsátás végett, felterjesztette, mert az ajánlatok között 60 000 ft-nál nagyobb összegű is szerepel.

64.048/48-PüM határkötő tárgyalások eredménye, 556/948.-Állami Földmérés Országhatár kijelölő kirendeltsége.

MOL XIX-K-15

²⁶ MOL XIX-A-83.a-1949.

²⁷ KÖRMENDI Pál feljegyzése a csehszlovák határügyi javaslatokkal kapcsolatban (Bodvai kiszögelés ügye). /97/1953/ 1953. április 29.

MOL XIX-J-1-k-Cseh-29/h- 97-1953

²⁸ Megállapította, hogy a kérdés igen kényes, mert a csehszlovák fél által nem hivatalosan kért terület kiterjedése, az egyik alternatíva szerint kb. 150 ha, a másik szerint is 46 ha. A területen az egyik környékbeli község TSZCS-ja gazdálkodik. A szóban forgó határkiszögelés csücskén mintegy 6 hektárnyi területen zsúfolódnak a hasznos létesítmények, illetve tereptárgyak, mint pl.: makadám közös határút, vasúti vágány, 200 m-s kitérővel, állomásépület és rakodórampa, ezenkívül egy csehszlovák területen álló mészfutató üzem magyar területre is átfutó csatlakozó vasúti vágánya. Rendkívül fontos szempont még, hogy e vasúti állomás legközelebbi le- és felszállóhelyét képezi Hídvégardó, Becskeháza, Tornaszentjakab, Debréte községeknek és részben Viszló valamint Rakaca községeknek. A határkiszögelés csücskének minimális földterülettel történő átengedése esetén is felmerülnek magyar oldalról a következő szükségletek: többszáz méter hosszú összekötő határút megépítése, a megrövidített vasúti vágány mellett egy kitérő vágány létesítése, egy vasútállomás-épület felépítése, TSZCs. kártalanítása. MÉNES János feljegyzése 1951 ápr. 9-ei feljegyzése bodvai kiszögelés ügyében.

MOL XIX-J-1-k-Cseh-29/h- 97/1953.

²⁹ 69.531/1949- PüM. REGŐZI Emil műszaki főtanácsos 1949. november 10-i jelentése. A magyar-csehszlovák országhatáron előforduló eltérések, amelyek politikai megoldást igényelnek. VÁHL Miklós műszaki főtanácsos 1949. május 9-i jelentése az Állami Határki9jelölő Bizottságnak. E kérdéses területeket REGŐCZI Emil újra bejárta és pontosította 1951. január 20-án. Az említett számok már az 1951. jelentéséből valók.

MOL XIX-J-1-k-Cseh-29/h-00636-1951.

³⁰ REGŐZI Emil jelentésében kiemelte, hogy műszaki szempontból az volna célszerű, ha a jelenlegi vízfolyás lenne az országhatár. Amennyiben a kérdés így oldatnák meg, Magyarországhoz kerülne 12 hektár és 4700 m², viszont elvesztenénk összesen: 14 hektárt és 1010 m², végeredményben Magyarország 1 hektár 6310 m²-t veszítene. Kedvezőtlen körülmény, hogy a balassagyarmati hídtól nyugatra megkezdett átvágás nem készült el. Ekkor a határvonal kissé távolabb tolnának Balassagyarmattól. Ez a terület a városé volt.

³¹ ONCSA = Országos Népi Családvédelmi Alap. Feladata volta szegény emberek lakáshoz való juttatása. Típus tervek alapján kertekkel övezett családi házakat épített. Elsősorban a nagycsalásosok számára, vidéken. Telepei megtalálhatóak voltak országszerte. Elsősorban a Budapest környéki településeken Újpest, Pesterzsébet, Rákospalota stb. Ezek a XX. sz. magyar szociálpolitikának kiemelkedő alkotásai voltak.

³² Ez esetben a magyar veszteség ténylegesen nem a két terület különbsége, hanem több, mert a csehszlovák csereterület a Bodrog elmosási vonalába esett és így egy-két évtized múlva már teljesen a folyó medrébe került. Egyébként ezzel a megoldással tulajdonképpen a Bodrognak a XIX 15/3 a és a XIX 16 számú határkö között lévő szakasza mozgó határrá változott volna azaz a folyó medrének fele (1 ha 2120 m²) Magyarországhoz tartozott volna. Végeredményben tehát 1 ha 5150 m² szárazföldért kapnánk 7100 m² elmosásnak kitett területet és 1 ha 2120 m² folyómedret, vagyis a veszteség ellenére az a látszat mintha 4070 m² terület nyertünk volna. Magyar szempontból esetleg megoldható lett volna a kérdés úgy is, hogy a csatornán egy helyen az elvágott terület megközelíthetése végett földátjárót készítettek volna.

³³ REGŐCZI Emil jelentés kiegészítése 1951. január 20.

MOL XIX-J-1-k-Cseh-29/h--00636-1951.

³⁴ Feljegyzés a pozsonyi zárójegyzőkönyv tárgyában.

MOL XIX-J-1-K-cseh-29/h-00897/6-1952.

³⁵ Zárójegyzőkönyv a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa küldöttsége és a Csehszlovák Köztársaság kormányküldöttsége között a magyar-csehszlovák határ kisebb hibáinak rendezése tárgyában folytatott tárgyalásokról 1953. VII. 13-án.

MOL XIX-J-1-k-Cseh-29/h-00636-1951.

³⁶ Az V. szakasz 15, 16, 17, VIII. szakasz 2, 4, 5, 8, XII. szakasz 1, 2. XIX szakasz 4, 5, 6, 20. szelvénye. A felsorolt határokmányoknak, mint a magyar, mind a csehszlovák példányai helyesbítettek és egymással megegyeznek. A Zárójegyzőkönyv I., II., III., IV., V., VI., IX., X., XI. és XII. cikke alapján a természetben kijelölt határvonal pontosan megegyezik a Zárójegyzőkönyvben megszabott vonallal. A VII. cikkben leírt vonaltól a természetben kissé el kellett térni. A kijelölt határvonal ugyanis a "b" és "c" pont között, továbbá az "e" és a VIII15 pont között nem egyenes. Az első eltérésre azért volt szükség, hogy a határvonal ne vágja át a csehszlovák oldalon lévő utat, a második törés pedig terepakadályt kerül ki. Mindkét eltérés jelentéktelen. A VIII. cikk alapján kijelölt határvonal általános menete megfelel a Zárójegyzőkönyvben leírt vonalnak, részleteiben azonban némileg eltér tőle. Az eltérésre azért volt szükség, mert csak így volt a csúszó talaj elkerülhető, csak így lehetett a határvonal áttekinthetőségét biztosítani, ki kellett elégíteni a Zárójegyzőkönyv XIII. cikkében megszabott azt a követelményt, hogy a két állam területének nagysága a I-XII. cikk alapján végrehajtott rendezés következtében ne változzék. Műszaki albizottság munkássága.

MOL XIX-J-1-k-Cseh-29/h-00636-1951.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

TANULMÁNYOK

- SUBA: Magyarország határainak ki- — SUBA János: Magyarország határainak kijelölése az 1947. évi párizsi békeszerződés alapján. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VI. évf. (1996) 7. sz. 98–108. p. A tanulmány korábbi változata 1995. október 26-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Háborúból diktatúrába.” című VII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SUBA: Határkijelölés a Felvidék — SUBA János: Határkijelölés a Felvidék visszatérése után 1938-1940. In FISCHER F. et al. (szerk.): *A Kárpát-medence vonzásában. Tanulmányok Polányi Imre emlékére*. Pécs, 2001, Universitas Press. 463–482. p.
- SUBA: A magyarországi határválto- — SUBA János: A magyarországi határváltozások végrehajtói, a Határmegállapító Bizottságok a XX. században. In ZEIDLER Miklós (szerk.): *Tanulmányok a XIX-XX. század történetéből*. Budapest, 2001, ELTE-BTK Történet-tudományi Doktori Isko-

la. 273–284. p. A tanulmány korábbi változata 2001. május 21-én, Budapesten hangzott el az ELTE-BTK Történet-tudományi Doktori Iskola által „Történetész doktoriandusz konferencia.” címmel szervezett tudományos rendezvényen. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

LEVÉL- IRAT és DOKUMENTUMTÁRAK

MOL XIX-A. — MOL XIX-A Miniszterelnökségi iratok.
 MOL XIX-K-15. — MOL XIX-K-15. Magyar Országos Levéltár Pénzügyminisztériumi Gyűjtemény.
 MOL XIX-J-1-K — MOL XIX-J-1-K Magyar Országos Levéltár Magyar-Csehszlovák Vegyesbizottság irata.

JOGSZABÁLYOK

1947/XIV. tc. — 1947/XIV. tc. az 1946/47. évi állami költségvetésről.
 1947/XVIII. tv. — 1947/XVIII. tv. a Párisban 1947. évi február hó 10. napján kelt békeszerződés beikkekelyezése tárgyában.
 12948/XIX. tv. — 1948/XIX. tv. az 1947/48. évi állami költségvetésről.
 9000/1946. ME. r. — 9000/1946. ME. r. a forintérték megállapításáról és az ezzel összefüggő rendelkezésekről.
 12 030/1948. Korm. r. — 12 030/1948. Korm. r. az Állami Határügyi Bizottság felállításáról, szervezetéről és feladatköréről.
 12 340/1948. Korm. r. — 12 340/1948. Korm. r. az Állami Határügyi Bizottság felállításáról, szervezetéről és feladatköréről szóló 12 030/1948. korm. rendelet módosítása.

Technikai rövidítések a jegyzetekben

korm. = kormány
 ME = miniszterelnök
 r. = rendelet
 tc. = törvénycikk (törvény)
 tv. = törvény

Melléletek jegyzéke:

I. sz. melléklet

A helyreállított új csehszlovák határszakasz leírása. XXX

I. sz. melléklet

A helyreállított új csehszlovák határszakasz leírása

„A balassagyarmati járás Balassagyarmat és Patvarc községeinek, valamint a Modry Kamen-i járás Slovenské Darmoty-Selestany községeinek térségében az új államhatár a Balassagyarmat és Slovenské Darmoty községeket összekötő hídnál kezdődik, majd az Ipoly folyó szabályozott medre közepén halad tovább kb. 900 m hosszban az V24 és V25 határvonalak között keleti irányban, a Krtis patak felé, ezután csatlakozik az Ipoly folyó eredeti medréhez és mintegy 1050 m hosszúságban a mederben halad tovább keletre. A 143-as háromszögelési ponttól délre az Ipoly folyó szabályozott medre közepén északkeleti irányban halad kb. 550 m hosszban a V26 határvonalig, innen keletre a folyó eredeti medrében halad kb. 250 m hosszúságban. Az V27 határvonaltól az V28 és V29 határvonalakig az új határ ismét a szabályozott mederben halad kb. 1750 m hosszban. Innen az államhatár az Ipoly folyó eredeti medrében vonul tovább. Ezen rendezés következtében a Magyar Népköztársaság területéből kb. 2,60 ha terület jut a Csehszlovák Köztársaságnak.

A salgótarjáni járás Somoskőújfalu, valamint a filakovói járás Radzovce községeinek térségében az új határvonal a VIII 5 határvonaltól keleti irányban egyenesen halad a VIII 3 6 12 határvonalig. Ezen rendezés következtében a Magyar Népköztársaság területéből kb. 0,46 ha terület jut a Csehszlovák Köztársaságnak.

Somoskőújfalu és Radzovce község térségében a határvonal közelében lévő házakat tartozékaikkal egyetemben mindkét fél eltávolítja úgy, hogy a határvonal áttekinthetősége biztosítva legyen.

A Somoskőújfaluból Radzovceba vezető úttól nyugatra fekvő térségben az új határvonal a VIII 5 5 határvonaltól a szántóföldek északi szegélye mentén északkelet felé halad az ott folyó patak keleti partjáig, az „a” pontig, onnan a VIII 5 11 határvonaltól csatlakozik az eredeti határvonalra. Ezen rendezés következtében a Magyar Népköztársaság területéből kb. 1,27 ha terület jut a Csehszlovák Köztársaságnak.

A salgótarjáni járás Somoskőújfalu, illetve a filakovói járás Radzovce községeinek térségében az új határvonal a határút közepétől a VIII 7 5a határvonaltól 400 m hosszúságban halad keleti irányban az „a” pontig úgy, hogy a vonal ne szelje át az ott kiosztott házhelyeket. Ettől a ponttól kb. 65 m hosszúságban délnyugati irányban előbb a VIII 8 7 határvonal felé, majd a VIII 8 7a határvonal irányába fordul, ahol a vízmosás közepén az eredeti határvonalba kapcsolódik. Ezen rendezés következtében a Csehszlovák Köztársaság területéből mintegy 8 ha terület jut a Magyar Népköztársaságnak.

A salgótarjáni járás Somoskőújfalu községeinek, illetve a filakovói járás Radzovce községeinek térségében a Somoskőújfalutól északkeletre fekvő kiszögeléskénél az új határvonal a VIII 6 11 határvonaltól egyenesen megy a VIII 7 1a határvonalig, majd innen meghosszabbítva a délnyugati irányban haladó eredeti államhatárba köt be az út közepén. Ezen rendezés következtében a Magyar Népköztársaság területéből mintegy 1,43 ha terület jut a Csehszlovák Köztársaságnak.

A salgótarjáni járás Somoskőújfalu községeinek, illetve a filakovói járás Radzovce községeinek térségében fekvő kavicsbányánál az új határvonal a VIII 13 2 határvonaltól délnyugati irányban vonul a VIII 13 3x 2 határvonaltól át a VIII 13 14 határvonalig, ahol az eredeti határvonalra kapcsolódik. Ezen rendezés következtében területváltozás nem keletkezik.

A salgótarjáni járás Somoskőújfalu, illetve a filakovói járás Radzovce községeinek térségében fekvő bazaltbányánál az új határvonal a VIII 14 2c határvonaltól északkeleti irányban kb. 85 m hosszúságban vonul az „a” ponthoz, innen tört vonalban északkeleti irányban kb. 440 m hosszúságban a „b, c, d, e” pontok felé. Az „e” ponttól kb. 185 m hosszal a VIII 15 határvonalig.

nél az eredeti határvonalra kapcsolódik. Ezen rendezés következtében a Csehszlovák Köztársaság területéből kb. 3,33 ha terület kerül a Magyar Népköztársasághoz.

A salgótarjáni járás Róna községének, illetve a filakovoji járás Tachty községének térségében fekvő Gortva patak szakaszán az új határvonal a VIII 25 határkötőtől nyugati irányban haladva mintegy 5 m távolságban követi az újonnan létesített út északi szegélyét a vázlaton kijelölt "a" pont felé. Innen északi irányba fordulva egyenes vonalban vezet mintegy 300 m hosszúságban a déli vízmosásnál fekvő "b" ponthoz. Ettől mintegy 135 m hosszúságban a "c" ponthoz halad és a VIII24 3 határkötőtől merőlegesen kapcsolódik a Gortva patak medre közepén húzódó eredeti határvonalra. Ezen rendezés következtében a Magyar Népköztársaság területéből kb. 5,94 ha terület jut a Csehszlovák Köztársaságnak.

A putnoki járás Szuhafő községének, illetve a safarikovoji járás Safarikovo községének térségében az új határvonal a régi határút közepén kapcsolódik az eredeti államhatárra és a XII 2 és XII 3 határkövek összekötő vonalán folytatódik az újonnan épített út közepéig, amelyet ezután állandóan keleti irányban követ majd a XII 2 16 és XII 3 határköveknél újra az északi irányban haladó határút közepén megállapított eredeti határra csatlakozik. Ezen rendezés következtében a Magyar Népköztársaság területéből kb. 0,15 ha terület kerül a Csehszlovák Köztársasághoz.

A sátoraljaújhelyi járás Sátoraljaújhely községének, illetve a trebisovai járás Slovenské Nové Mesto községének térségében az eredeti határ a Ronyva határfolyó közepén vonul az új hídig, amelyet úgy kerül meg, hogy az új híd magyar területen marad. A híd végén kapcsolódik az új határvonalra, amely csaknem derékszögben halad az újonnan épített út közepe felé és ennek az útnak a közepén a XIX 9 1 határkövig követi, ahonnan kb. 10 m hosszúságban halad az út irányának folytatásaként, majd derékszögben kelet felé fordul a XIX 9 1 határköv eredeti helyéig. Ettől kezdve a XIX 10 1a és a XIX 10 1b határkövek között a határút közepe felé halad és ott kapcsolódik az eredeti államhatárra. Ezen rendezés következtében a Csehszlovák Köztársaság területéből kb. 0,05 ha terület kerül a Magyar Népköztársasághoz.

A sátoraljaújhelyi járás Sátoraljaújhely községének, illetve a Královsky Chlmec-i járás Borsa község térségében az eredeti államhatár, mely a közös utak közepén vonul, északkeleti irányban a XIX 14 4 határköv felé fordul, majd átszeli az újonnan épült csatorna töltését és nem messze a megsemmisült XIX 14 4a határköv helyétől halad a csatorna közepéig. Ettől a ponttól kezdve az új államhatár az újonnan épített csatorna közepén délkeleti irányban egyenesen vonul a Bodrog folyó közepéig s annak középvonalát követi a XIX 16 és XIX 17 határkövekig, ahol a Bodrog határfolyó közepén húzódó eredeti államhatárba kapcsolódik. Ezen rendezés következtében a Csehszlovák Köztársaság területéből kb. 0,50 ha terület kerül a Magyar Népköztársasághoz.

A sátoraljaújhelyi járás Lacza községének, illetve a Královsky Chlmec-i járás Příbenik községének térségében az új államhatár a XIX 78 határkötőtől délkeleti irányban halad az újonnan létesített vízlevezető árok közepén, a XIX 78 1 határkőhöz. Itt elhajolva követi tovább ennek az ároknak a közepét a XIX 79 határkövig, ahol a régi árok közepén az eredeti határvonalba kapcsolódik. Ezen rendezés következtében a Magyar Népköztársaság területéből kb. 0,03 ha terület kerül a Csehszlovák Köztársasághoz."